

Remissenkät

Svarstid (UTC+2) 2017-12-15 16:14:27

SV lausuntopyyntö VaVa Syksy 2017

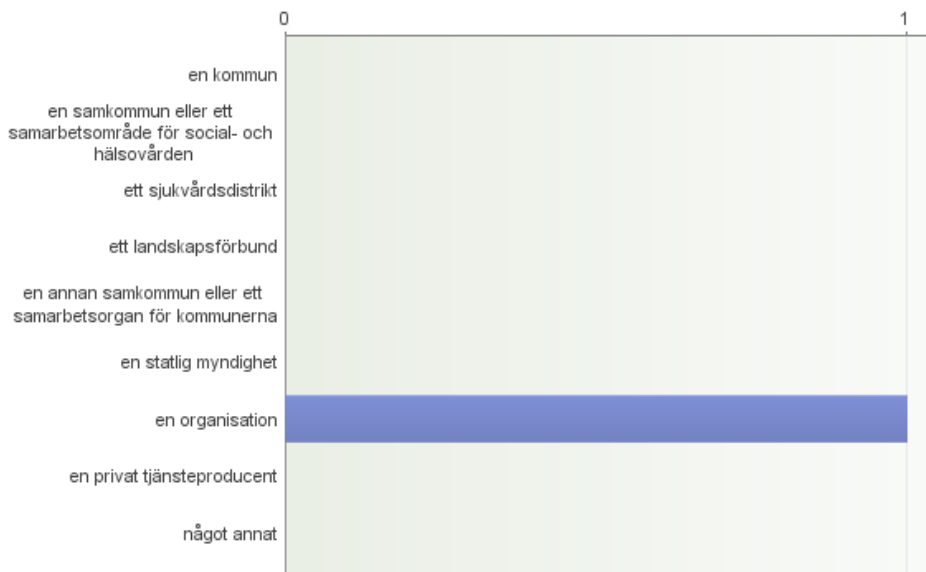
1. BAKGRUNDSUPPGIFTER

Antal svarande: 1

Officiellt namn på den som svarar	Namn på den person som antecknat svaret	Kontaktuppgifter till den person som är ansvarig för svaret	Datum för när begäran om utlåtande behandlades i organet	Organets namn
Förbundet De Utvecklingsstördas Vän rf FDUV	Annette Tallberg	Lisbeth Hemgård		

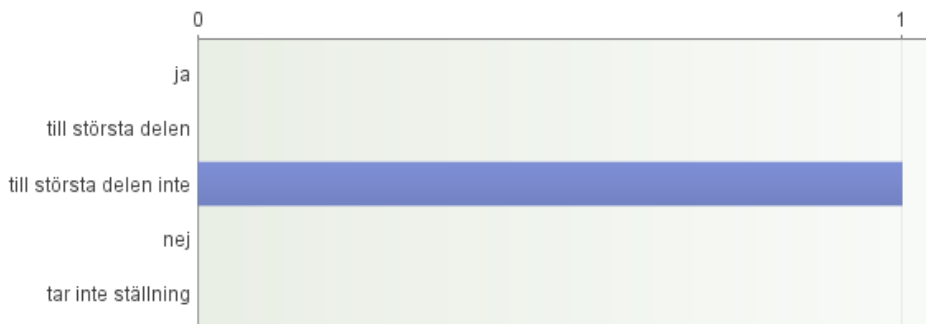
2. Är den svarande

Antal svarande: 1

3. 1. Kan den föreslagna valfrihetslagen bidra till att minska hälso- och välfärdsskillnaderna bland befolkningen och göra tillgången till tjänster mer jämlik?

Antal svarande: 1

4. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- FDUV stöder generellt mer valfrihet för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Vi anser ändå att lagförslaget innehåller stora risker då det gäller att göra tillgången till tjänster mer jämlik för personer med intellektuell funktionsnedsättning och särskilt svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning i Finland.

Ett allvarligt problem är ur vår synvinkel att lagförslaget inte tryggar en integration av social- och hälsovårdstjänster såsom avsett. Lagförslaget ger rum för flera aktörer att erbjuda tjänster inom social- och hälsovård. Det är viktigt att det finns utrymme för mångprofessionellt samarbete, eftersom särskilt personer i behov av socialvård ofta har behov av olika slag av expertis och dessutom kan behöva mycket stöd för att kunna ta del av servicesystemet. Lagförslaget garanterar inte i tillräcklig grad på vilket sätt samarbetet mellan olika aktörer ska ske i praktiken och risken är stor att valfriheten endast gynnar dem som har resurser att betala för och kräva tjänster.

För att trygga lika rätt till valfrihet för dem som inte har så stora resurser att ta reda på och välja service måste utkastet kompletteras med bestämmelser om hur samarbetet genomförs i praktiken samt hur vårdkedjorna för de mest utsatta personerna tryggas. Vi anser att förslaget gagnar personer som redan i dagens läge har större möjligheter att välja, medan personer som behöver stöd riskerar att marginaliseras ytterligare. Det saknas en konsekvensbedömning om hur lagförslaget påverkar personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Vi påpekar att valfriheten för svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning idag är väldigt begränsad i och med att de svensk- och tvåspråkiga kommunerna tillsammans upprätthåller en samkommun inom specialomsorg, och att det rått brist på alternativ att välja mellan. Vi anser att de bristfälliga språkliga bestämmelserna i detta lagutkast inte ökar valfriheten för svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning, utan tvärtom riskerar urvattna de tjänster svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning behöver.

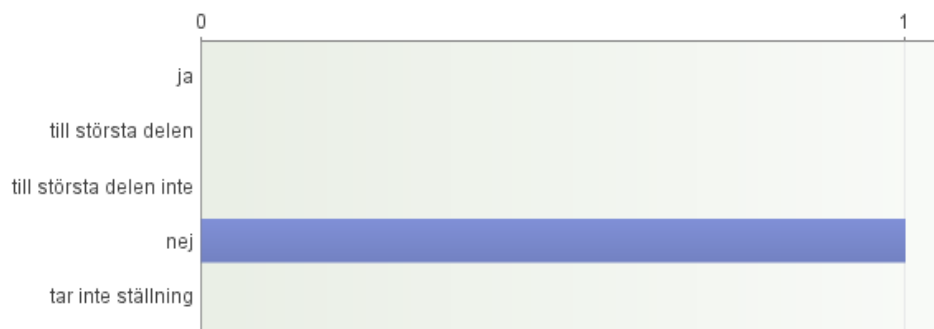
FDUV stöder varmt ibruktagandet av personlig budgetering. Vi bedömer att kravet på att användaren ska ha "ett långvarigt, kontinuerligt och omfattande behov av en mångfald av tjänster, behov av hjälp eller stöd eller behov av vård och omsorg, men som samtidigt har förmåga att själv eller med assistans planera sina tjänster." effektivt utesluter en grupp människor från denna stödform, nämligen personer med intellektuell funktionsnedsättning. Detta är diskriminerande och försätter personer med intellektuell funktionsnedsättning i en ojämlig position inte bara mot det omgivande samhället, utan också gentemot andra personer med funktionsnedsättning. Annars är risken att just de personer, som har stort stödbehov och vars självbestämmande också annars förverkligas bristfälligt, faller utanför denna stödform. Målet med personlig budget bör vara att skapa en helhet som möter den enskilda personens behov, oberoende om det är stort eller litet.

I lagutkastet har en stor del av beslutanderätten lämnats åt landskapen, varför det är svårt att i detta skede uttala sig om hur systemet kommer att fungera på landskapsnivå. Landskapet påverkar hur stor valfriheten inom landskapet blir, vilket kan innebära att det finns stora skillnader mellan landskap och därmed ojämlikhet mellan befolkningen på nationell nivå. En stor risk är att valfriheten inte kommer att fungera utanför städerna och/eller för svenskspråkiga personer, som utgör en liten minoritet inom de stora landskapen. Lagförslaget bör kompletteras med bestämmelser som gör att också små- och medelstora företag kan erbjuda tjänster, för att förhindra att stora multinationella bolag slår ut såväl offentliga som mindre företag. Vidare anser vi att det finns stor risk för att klientavgifter begränsar individens möjligheter att välja olika slag av tjänster. Personer med intellektuell funktionsnedsättning befinner sig i ekonomisk utsatt ställning och en överväldigad majoritet är beroende av FPA:s garantipension.

Vi bedömer att lagförslaget har gjorts på hälsovårdens och de privata företagens villkor, medan socialvården fått en undanskymd roll. Detta drabbar personer med intellektuell funktionsnedsättning, som också i fortsättningen kommer att behöva både sote-centralens hälsovårdstjänster och socialtjänsterna vid landskapets affärsverk. Vi bedömer att risken är stor för att denna vårdkedja blir mycket splittrad och att personerna kommer att bollas från lucka till lucka.

5. 2. Främjar utkastet till valfrihetslag på ett ändamålsenligt sätt kundens möjligheter att påverka de egna tjänsterna?

Antal svarande: 1

6. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- 1 Det finns element som ökar en del kunders möjligheter att påverka och välja sina tjänster. Däremot tror vi inte att lagutkastet tryggar möjligheterna för personer med intellektuell funktionsnedsättning att påverka och välja sina tjänster. Tvärtom finns det en risk att situationen försämras avsevärt för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Vi ser också stora risker för att tjänsterna för svenskspråkiga försämras och särskilt utsatta är svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning, en minoritet inom minoriteten.

Lagförslaget bygger på att den stödbehövande känner till hur systemet fungerar. För att kunna välja behövs mångsidig information om olika serviceproducenters tjänster, vilket förutsätter bland annat att de digitala tjänsterna utvecklas så att de är tillgängliga också för personer som har olika slag av funktionsnedsättningar. Också personer som har stora stödbehov bör kunna få den information de behöver på ett sätt som de förstår, vilket innebär att det också måste vara möjligt att erhålla informationen i skrift och per telefon. Därtill måste dessa personer vid behov också kunna få stöd i att fatta beslut. Med stöd i att fatta beslut avses bland annat hjälp att ta emot, förstå och processa information, väga olika alternativ mot varandra och stöd i att genomföra fattade beslut. För att personer med utvecklingsstörning ska kunna ta del av valfrihetssystemet bör ramarna för detta stöd möjliggöras i valfrihetslagen och därtill bör tjänster tryggas i den nya funktionshinderlagen.

Landskapet bör i servicestrategin och servicelöftet förklara på vilket sätt de språkliga rättigheterna kommer att tillgodose och även garantera att valfrihet för svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning förverkligas. Vi påpekar också att servicelöftet inte kan avvika från de rättigheter personer med funktionsnedsättning har rätt till enligt funktionshinderlagstiftningen. Därtill ser vi att kundens möjligheter att påverka och få information om privata företags verksamhet är mindre än på den offentliga sidan.

7. 3. Ger lagutkastet kunden tillräckliga möjligheter att anlita sådana tjänster som lämpar sig för kundens egen situation?

Antal svarande: 1

8. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- Vi tror att personer med intellektuell funktionsnedsättning kommer att ha svårt att fatta beslut om och ta del av direktvalstjänster. Vi anser också att social- och hälsovårdstjänsterna bör integreras mera än vad som föreslås i lagutkastet, eftersom en stor del av personerna med intellektuell funktionsnedsättning behöver både social- och hälsovårdstjänster och vi ser att det finns en risk för att vårdkedjorna splittras mer än idag, vilket gör det än svårare för personer med intellektuell funktionsnedsättning att veta vart hen ska vända sig samt att välja och påverka sina tjänster.

Som lagförslaget nu är skrivet kommer personer med intellektuell funktionsnedsättning inte att kunna ta del av tjänster med hjälp av personlig budget. Enligt lagförslaget (27 § 3 mom.) kan personlig budget beviljas kunder som har "ett långvarigt, kontinuerligt och omfattande behov av en mångfald av tjänster, behov av hjälp eller stöd eller behov av vård och omsorg, men som samtidigt har förmåga att själv eller med assistans planera sina tjänster."

FDUV föreslår att ordet "men" byts ut till "eller", så att formuleringen lyder:

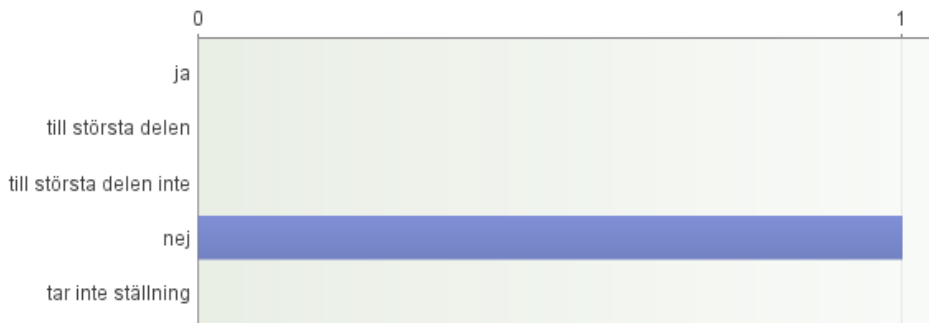
"Enligt 3 mom. är landskapet skyldigt att erbjuda en personlig budget för personer som har ett långvarigt, kontinuerligt och omfattande behov av en mångfald av tjänster, behov av hjälp eller stöd eller behov av vård och omsorg, ELLER som har förmåga att själv eller med assistans planera sina tjänster."

FDUV påpekar att det stöd som personer med intellektuell funktionsnedsättning behöver är individuellt, men stödet är trots detta nödvändigt för att personen ska klara sin vardag. Kravet på att personerna ska omfattande behov OCH själv eller med stöd ska kunna planera sina tjänster innebär att de personer som har stort stödbehov och vars självbestämmande också annars förverkligas bristfälligt (personer med intellektuell funktionsnedsättning, minnessjuka m.fl.), faller utanför denna stödform. Målet med personlig budget bör vara att skapa en helhet som möter den enskilda personens behov, oberoende av om det är stort eller litet.

Vidare anser vi att språkbestämmelserna bör stärkas för att garantera att det finns alternativ att välja mellan också på svenska.

9. 4. Om kunden har omfattande servicebehov, ger lagutkastet kunden möjlighet att få tjänster som är samordnade i enlighet med kundens behov?

Antal svarande: 1

10. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- Vi ser risker med att servicehelheterna blir mer splittrade än idag. För personer med intellektuell funktionsnedsättning är det troligt att social- och hälsovårdscentralens (direktvald sote-centralen) tjänster inte räcker till, utan personen behöver sannolikt tjänster från landskapets affärsverk. Det är oklart hur kontakten mellan sote-centralen och landskapets affärsverk sker samt vem som ansvarar för koordinering och uppföljning av tjänsterna. I lagutkastet föreslås kundplanen få en stor betydelse, men dess juridiska betydelse är oklar. Vi anser vidare att den föreslagna servicehandledningen vid sote-centralerna inte är tillräcklig för att se helheten för personer med omfattande servicebehov och att det kommer att behövas betydligt mera resurser för servicehandledning än i dagens läge.

Vi tror att lagförslaget leder till att flera personer behöver intressebevakare, samt att intressebevakarna måste få utbildning och information om sitt ansvar att driva personens intressen också inom social- och hälsovård. Därtill finns personer som varken har intressebevakare eller anhöriga som driver deras intressen och som man därför bör fästa särskild uppmärksamhet vid.

Enligt utkastet ansvarar landskapet för att samarbetet fungerar, men lagförslaget måste kompletteras med bestämmelser om hur detta sker i praktiken. Annars är risken att kunden själv förutsätts kunna koordinera sina egna tjänster och kontakta de berörda instanserna, vilket försätter personer med intellektuell funktionsnedsättning i en mycket utsatt position. Lagförslaget förutsätter att kunden har mycket god kännedom om servicesystemet samt känner till sina rättigheter och kan försvara dem. Personer med intellektuell funktionsnedsättning befinner sig i särskilt utsatt ställning om förslaget går igenom som sådant.

Vi påminner också om att svenskspråkiga personer har rätt att få betjäning på svenska. Personer med kommunikationsproblematik behöver därtill stöd i kommunikationen så som alternativ och kompletterande kommunikation, tolktjänst mm.

11. 5. Säkerställer lagutkastet en horisontell och vertikal integration av tjänsterna?

Antal svarande: 1

12. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

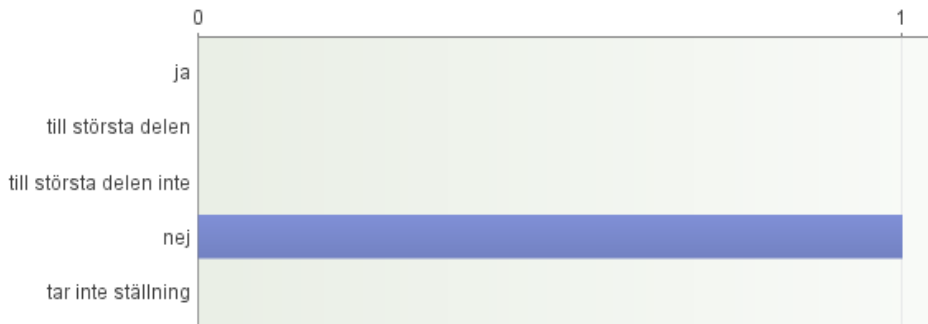
I Detta lagförslag innehåller inte bestämmelser som tryggar integration av social- och hälsovård. Eftersom social- och hälsovården fortsättningsvis i regel är åtskilda sker vi ingen reell integration av tjänsterna. Tvärtom misstänker vi att tjänstehelheterna splittras ytterligare, eftersom kunden först måste besöka sote-centralen för att sedan kunna hänvisas vidare till affärsverket. Det sociala arbetet splittras upp dels på sote-centralerna (där landskapet ska se till att det finns socialt arbete), dels på själva landskapet. Redan nu råder det brist på socialarbetar-resurser i kommunerna, och vi är skeptiska till att denna modell kan förverkligas utan tilläggsresurser. Det finns en stor risk att socialarbetarnas tid går åt till att koordinera olika serviceproducenter och förhandla om avtal, istället för klientarbete. Landskapets affärsverk åläggs att trygga samarbetet mellan aktörerna, men det saknas motsvarande incitament eller tvingande bestämmelser som skulle göra att de privata serviceproducenterna skulle satsa på samarbete med det offentliga.

Vi anser att det är oklart vart man ska vända sig i olika situationer samt hur man följer upp kontakten mellan sote-centraler och affärsverk samt hur kundplan och beslut förverkligas.

Därtill är vi oroliga över att lagutkastet till stor del förlitar sig på integrerade IT-system, som enligt vår bedömning kommer att ta lång tid (uppskattningsvis 3-5 år att skapa). Parallellt med detta måste system utarbetas för de personer, som inte kommer att kunna ta del av elektroniska tjänster.

13. 6. Ger förslaget landskapen tillräckliga förutsättningar att fullgöra organiseringsansvaret?

Antal svarande: 1

14. Fritt formulerade kommentarer.

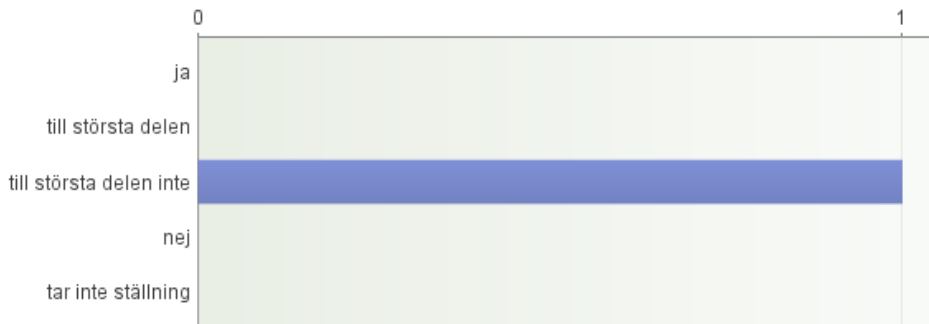
Antal svarande: 1

I Landskapens ansvar är att se till att servicehelheterna fungerar. Samtidigt ska landskapet upprätthålla en offentlig service-central och ha beredskap att ta över om någon serviceproducent inte klarar av sina uppgifter. Det är uppenbart att detta kommer att kräva mera resurser än hittills, inte mindre. Vi ser en stor risk att denna modell leder till större utgifter, vilket i sin tur kan leda till nedskärningar i servicenivån samt till att klientavgifterna ökas. Detta drabbar personer med intellektuell funktionsnedsättning oskäligt mycket, eftersom de behöver både social- och hälsovårdstjänster och dessutom redan befinner sig i en ekonomiskt utsatt ställning.

Då det gäller funktionshinderservice är det viktigt att utforma stödet enligt de individuella behoven, vilket kan vara svårt att genomföra på landskapsnivå. Det är oklart hur kontakten till kommunerna, som ansvarar för invånarnas välbefinnande och förebyggande åtgärder samt skola och daghem, kommer att förverkligas. Landskapen är betydligt större enheter än enskilda kommuner och vi tror att avståndet mellan brukare och beslutsfattare ökar.

15. 7. Främjar lagutkastet en förändring av verksamhetssätten och ibruktagande av nya serviceinnovationer?

Antal svarande: 1

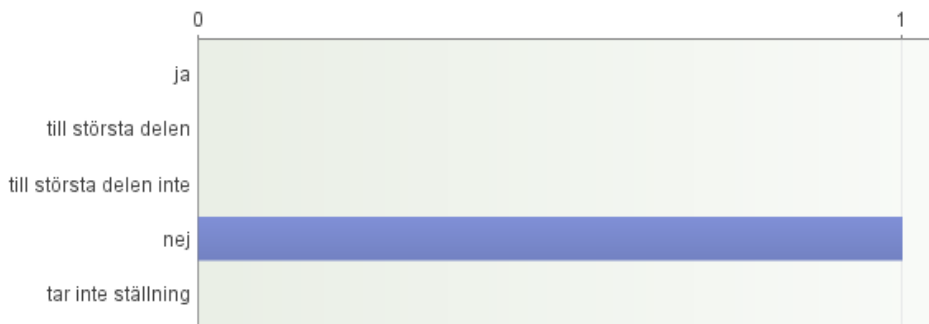
16. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- För att innovationerna verkligen ska stöda serviceproduktionen för personer som har stora stödbehov måste personer med funktionsnedsättning höras och deras behov kartläggas. Vi påminner att FN:s funktionshinderkonvention förutsätter att personen med funktionsnedsättning hörs i ärenden som gäller hen.

17. 8. Ger utkastet till valfrihetslag tillsammans med de övriga delarna av landskaps- och social- och hälsovårdsreformen tillräckliga förutsättningar för att uppnå målet att bromsa upp kostnadsökningen med 3 miljarder euro?

Antal svarande: 1

18. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- Den ursprungliga tanken med sote-reformen var att integrera social- och hälsovårdstjänster så att personer som använder mycket tjänster (t.ex. personer med grav intellektuell funktionsnedsättning) får skraddarsydda tjänster i rätt tid. Eftersom integrationen av tjänster är bristfällig i denna lag (se svar på fråga 5 ovan) kommer dessa personers servicehelheter inte att förbättras. Däremot finns det en risk för att vårdkedjorna överlag blir mer splittrade, då personer med funktionsnedsättning behöver en mångfald av service hos flera serviceproducenter. Det finns också anledning att tro att valfriheten gagnar dem som redan har resurser att välja, vilket leder till ett större bruk av offentliga medel. Vi ser att det finns en risk att man löser detta genom att sänka på servicenivån (servicelöftet) vilket drabbar särskilt personer med intellektuell funktionsnedsättning som har omfattande behov men inte resurser att skaffa tjänsterna på annat håll.

Vi ser en stor risk att valfrihetslagen i dess nuvarande form leder till liknande resultat som i Sverige där det fria vårdvalet till och med för vissa tjänster fördubblat kostnaderna: "Vårdutnyttjandet verkar bli mer ojämnt i vården som helhet. Många besökare med lätta och lindriga symtom har tillkommit efter reformen. Denna grupp patienter gör också fler läkarbesök efter reformens införande. Det omvända förhållandet gäller för de sjukaste patienterna, som gör färre läkarbesök. ...[...] Inget tyder på att reformerna har minskat kostnaderna för primärvården. Trenden med successivt ökande kostnader över tid har fortsatt även efter reformernas införande." Riksrevisionens rapport "Primärvårdens styrning- efter behov eller efterfrågan?" Rir 2014:22

I övrigt hänvisar vi till SAMS utlåtande om att det måste garanteras att servicen inte blir ojämlig i olika landskap på grund av att landskapet delvis får bestämma vad som hör till valfriheten. Vårdkedjan är synnerligen sårbar för personer med funktionsnedsättning. Därtill bör det göras flera pilotprojekt och förstudier gällande lagförslaget. Resultaten från de pilotprojekt som har planerats till år 2018 och 2019 kommer inte att hinna beaktas i och med att lagarna ska lämnas in till riksdagen våren 2018. Vi anser att detta är ett problem i och med att det kan uppkomma betydande problem som kunde undvikas, om lagreformen får mera tid. Med hjälp av gedigna förstudier och pilotprojekt kan kostnaderna med större sannolikhet bli lägre. Politisk prestige borde inte få gå över medborgarnas rätt till en jämlik, rättvis och god service inom social- och hälsovården.

19. 9. I 3 kap. i utkastet till valfrihetslag föreslås bestämmelser om direktvalstjänster, dvs. de social- och hälsovårdstjänster för vilka kunden direkt kan välja tjänsteproducent. 9a. Tryggar de bestämmelser som gäller landskapets affärsverks produktion av direktvalstjänster (bl.a. 16 §) en jämlik tillgång till tjänster under alla omständigheter?

Antal svarande: 1

20. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- Det finns element som ökar en del kunders möjligheter att påverka och välja sina tjänster. Däremot tror vi inte att lagutkastet tryggar rätten för personer med intellektuell funktionsnedsättning att påverka och välja sina tjänster. Tvärtom finns det en risk att situationen försämras avsevärt för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Vi ser också stora risker för att tjänsterna för svenskspråkiga försämrats och särskilt utsatta är svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning, en minoritet inom minoriteten.

Dessutom anser vi att bestämmelserna kring de språkliga rättigheterna bör förstärkas för att också svenskspråkiga personer ska kunna ta del av valfriheten. Vi antar att majoriteten av svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning kommer att ha behov av affärsverkets service. Det är viktigt att landskapet ser till att det finns alternativ att välja mellan också på svenska.

21. 9b. Är det lagstadgade tjänsteutbud för social- och hälsocentraler som det föreskrivs om i 18 § i lagutkastet ändamålsenligt till sitt innehåll och sin omfattning?

Antal svarande: 1

22. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- För att personer med intellektuell funktionsnedsättning ska kunna ta del av tjänsterna på social- och hälsocentralerna måste dessa vara tillgängliga. Det innebär att information ska finnas att få på lättläst, att personen förstås och kan göra sig förstådd och att det är enkelt att boka tid samt att personen får stöd i att fatta beslut. Vi föreslår att det ska vara möjligt att boka in en dubbel mottagningstid för personer som har omfattande behov av stöd, som behöver stöd i kommunikationen eller för att förstå innehållet i servicen eller som behöver mycket tid för att kunna uttrycka sin åsikt.

23. 9c. Är det lagstadgade tjänsteutbud för mun- och tandvårdsenheter som det föreskrivs om i 18 § i lagutkastet ändamålsenligt till sitt innehåll och sin omfattning?

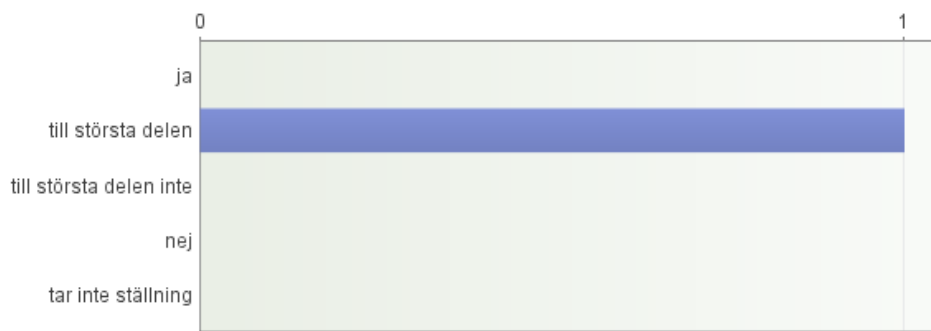
Inga svar.

24. Fritt formulerade kommentarer.

Inga svar.

25. 9d. Är bestämmelserna om social- och hälsocentralernas direktvalstjänster i 18 § i lagutkastet tillräckligt klara i fråga om vilka tjänster som hör till direktvalstjänsterna och vilka tjänster som inte är direktvalstjänster och produceras av landskapets affärsverk?

Antal svarande: 1

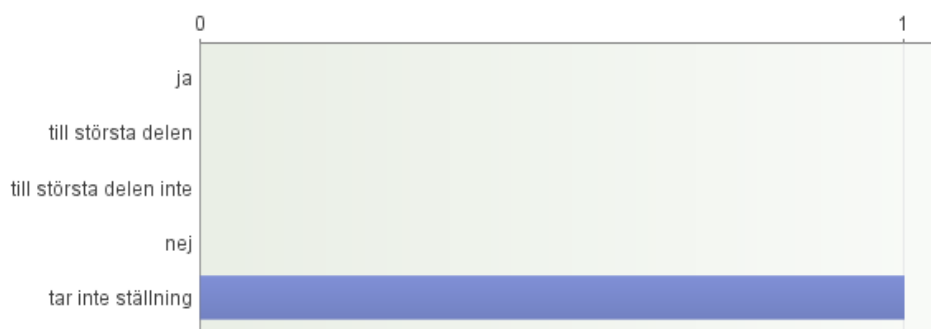
26. Om inte, på vilket sätt skulle det vara ändamålsenligt att fastställa de grunder på vilka landskapen bestämmer de tjänster på primärnivå och på utvidgad primärnivå som produceras vid social- och hälsocentralerna?

Antal svarande: 1

- I detta skede är det oklart hur det utfaller i praktiken. Vi antar att största delen av vår målgrupp kommer att behöva tjänster både från sote-centralen och landskapets affärsverk.

27. 9e. Är bestämmelserna om mun- och tandvårdens direktvalstjänster i 18 § i lagutkastet tillräckligt klara i fråga om vilka tjänster som hör till direktvalstjänsterna och vilka tjänster som inte är direktvalstjänster och produceras av landskapets affärsverk?

Antal svarande: 1

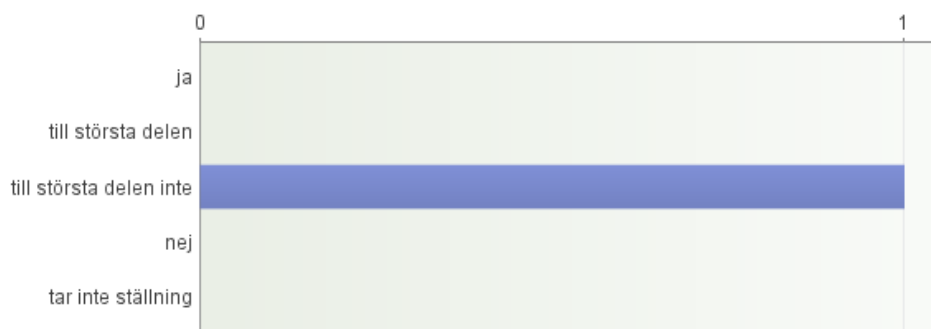

28. Om inte, på vilket sätt skulle det vara ändamålsenligt att fastställa de grunder enligt vilka det närmare bestäms vilka tjänster som produceras vid mun- och tandvårdsenheterna?

Inga svar.

29. 9f. Är bestämmelserna (bl.a. 18 § och 37 §) ändamålsenliga och tillräckliga med tanke på socialvården?

Antal svarande: 1

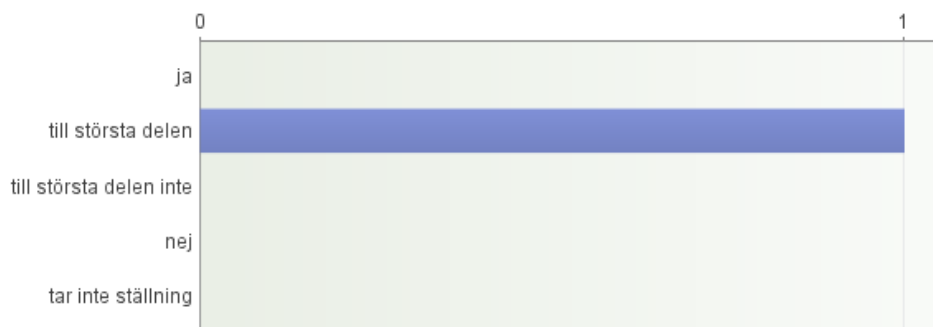
30. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

I Vi anser att det är positivt att det ska finnas samordning av tjänster vid sote-centralerna. Detta kräver emellertid mera resurser samt att det finns tillräckligt med utbildad personal inom socialvården. Utkastet bygger långt på att kunden i valsituationen kan ta till sig information och fatta beslut. För att kunden ska kunna göra dessa val på jämlika grunder måste informationen om de olika alternativen finnas tillgänglig på båda nationalspråken, finska och svenska. Informationen bör vara lättläst, också på svenska. Vi påpekar också att många personer med funktionsnedsättning (och äldre) inte kan ta till sig information ens på lättläst. För dem bör informationen vara tillgänglig på annat sätt: skriftligt, muntligt och vid behov med hjälp av teckenspråk och alternativ och kompletterande kommunikation, samt genom stöd i att fatta beslut. Det bör också vara möjligt att anhöriga och/eller andra närstående, som känner personen väl, kan stöda personen i valsituationer. Lagförslaget utgår också från att kunden kan använda webbtjänster så som MinKanta. Detta förutsätter att ICT-systemen är tillgängliga och lättlästa. För tillfället kan intressebevakare eller föräldrar till barn över 10 år inte utföra ärenden i MinKanta för huvudmannens/barnets räkning. Det är oklart hur man har tänkt att valen ska förverkligas för dessa personers del. I 20 § bör det därtill förtydligas till vilken instans informationen om val av direktvalstjänster ska ges, om valet inte kan göras via MinKanta. Tillgången till information är en grundsten i ett demokratiskt system, och utan denna information riskeras delaktigheten för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

31. 10. I 4kap. i lagutkastet föreslås bestämmelser om kundens möjligheter att välja ett landskaps affärsverk. 10a. Ger 21 § i lagutkastet kunden ändamålsenliga möjligheter att välja affärsverk?

Antal svarande: 1

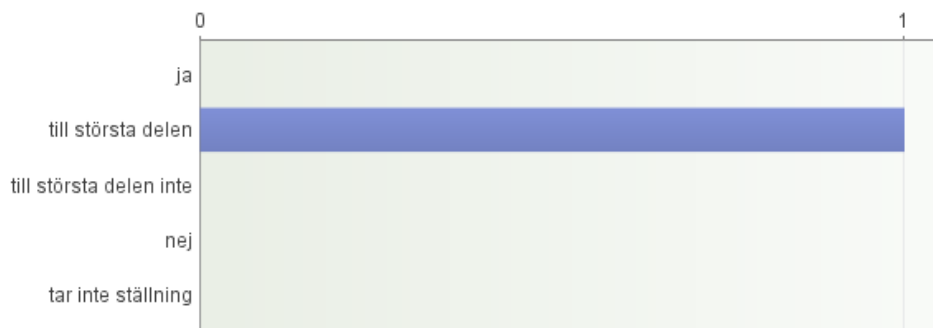
32. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- I Till största delen ger lagutkastet möjlighet till att välja affärsverk. Dock finns det personer som inte alltid är kapabla att göra sådana val och även dessa personer måste beaktas inom social- och hälsovården.
Alla måste ha tillgång till information. Vi hänvisar till svar 9f.

33. 10b. Ger 22 och 23 § i lagutkastet kunden ändamålsenliga möjligheter att välja tjänstenhet/enheter vid ett affärsverk?

Antal svarande: 1

34. Fritt formulerade kommentarer.

Inga svar.

35. 11. I 5 kap. i lagutkastet föreslås bestämmelser om användning av kundsedel för att öka kundens valfrihet. 11a. Är den kundsedel som det föreskrivs om i 24 § i lagutkastet ändamålsenlig till sitt innehåll och sin omfattning?

Antal svarande: 1

36. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- Vi är oroliga för att specialistsjukvården förväntas omfattas av kundsedelservice i denna omfattning, eftersom vi ser en risk för att detta försvagar den också internationellt erkänt effektiva finska specialistsjukvården då kundunderlaget minskar. Däremot anser vi att möjligheterna att använda tjänster inom socialvården med kundsedel kunde ökas. Vi föreslår att listan med tjänster som kan anlitas med kundsedel kompletteras med personlig assistans och färdtjänst enligt funktionshinderlagen.

37. 11b. Har landskapets affärsverk utifrån de begränsningar som det föreskrivs om i 24 § 2 och 3 mom. förutsättningar att trygga tillräckliga tjänster på ett kostnadseffektivt sätt?

Antal svarande: 1

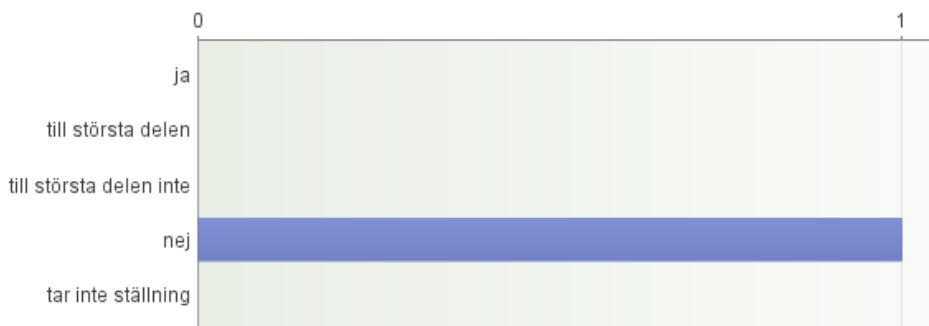
38. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- Vi anser att det är bra att begränsning kan införas för att trygga servicehelheterna. Vi ser däremot en risk att servicen begränsas på grund av kostnadseffektivitet i alltför stor grad, särskilt inom svensk service. Vi påminner att personer med svenska som modersmål har rätt till service på det egna modersmålet. Valfrihet ska också gälla svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning, på jämlika grunder som för resten av befolkningen.

39. 11c. Är bestämmelserna i 24 § i lagutkastet tillräckliga för att trygga ett riksomfattande och regionalt servicesystem inom den specialiserade sjukvården.

Antal svarande: 1

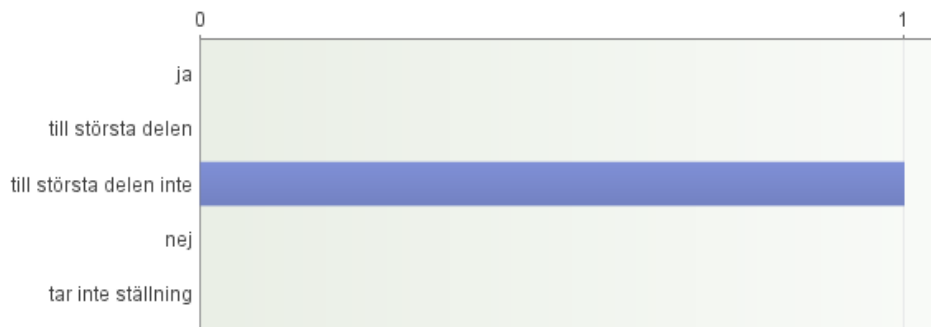

40. Fritt formulerade kommentarer.

Inga svar.

41. 11d. Är bestämmelserna om kundsedlar ändamålsenliga med tanke på kundens ställning och rättigheter?

Antal svarande: 1

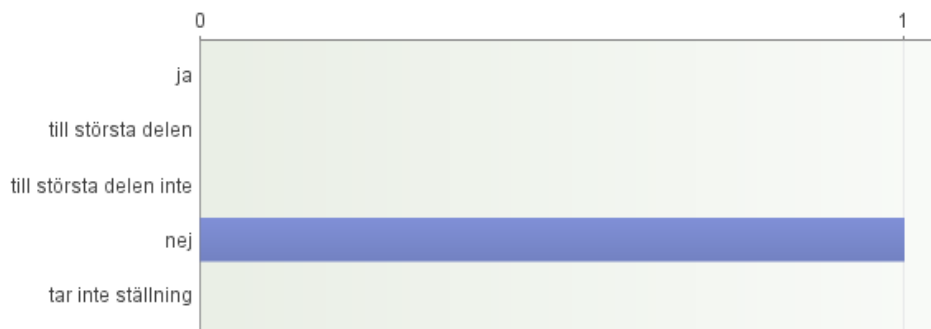
42. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- Vi är oroliga över att övervakningen av kvalitet inom social- och hälsovården är bristfällig och långt förlitar sig på egenkontroll. I det finländska handlingsprogrammet för patient- och klientsäkerhet 2017-2021 lyfts kundens ansvar för att ge respons fram. Många personer med intellektuell funktionsnedsättning befinner sig i beroendeställning gentemot serviceproducenten och kan dessutom ha svårt för att uttrycka sina åsikter. Dessa personers rättigheter bör garanteras genom tillräcklig övervakning och kontroll. Vi påpekar också att det är oklart hur kunden ska agera i sådana situationer då kundsedelservicen inte fungerar som den ska eller om tjänsten inte alls är möjlig att få. Det räcker inte att kunden omfattas av konsumentskydd, då det är fråga om nödvändiga tjänster på grund av till exempel funktionsnedsättning. FDUV är oroligt för att t.ex. personer med intellektuell funktionsnedsättning inte kommer att kunna som andra "konsumenter" utan för att dessa personers rättsskydd ska förverkligas bör landskapet genom tvingande bestämmelser se till att kundens rätt till de nödvändiga tjänsterna förverkligas. Vi anser vidare att det tydligare bör framgå i vilka situationer kunden kan avbryta en kundservicesedelstjänst under pågående avtalstid samt när man kan byta tjänsteleverantör. Det måste också när som helst vara möjligt att avsluta användningen av kundsedel och få tjänsterna arrangerade på annat sätt.

43. 11e. Säkerställer systemet med kundsedlar att landskapet har tillräckliga möjligheter till styrning och inflytande med tanke på fullgörandet av organiseringsansvaret?

Antal svarande: 1

44. Fritt formulerade kommentarer.

Inga svar.

45. 12. I 6 kap. i lagutkastet föreslås bestämmelser om användning av personlig budget för att öka kundens valfrihet. Ger bestämmelserna kunden tillräckliga möjligheter att påverka genomförandet av de tjänster som kunden behöver?

Antal svarande: 1

--	--	--

46. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- I FDUV stöder ibruktagandet av personlig budget men understryker att lagutkastet måste kompletteras. Som lagförslaget nu är skrivet kommer personer med intellektuell funktionsnedsättning inte att kunna ta del av tjänster med hjälp av personlig budget. Enligt lagförslaget (27 § 3 mom.) kan personlig budget beviljas kunder som har "ett långvarigt, kontinuerligt och omfattande behov av en mångfald av tjänster, behov av hjälp eller stöd eller behov av vård och omsorg, men som samtidigt har förmåga att själv eller med assistans planera sina tjänster."

FDUV föreslår att ordet "men" byts ut till "eller", så att formuleringen lyder:

"Enligt 3 mom. är landskapet skyldigt att erbjuda en personlig budget för personer som har ett långvarigt, kontinuerligt och omfattande behov av en mångfald av tjänster, behov av hjälp eller stöd eller behov av vård och omsorg, ELLER som har förmåga att själv eller med assistans planera sina tjänster."

FDUV påpekar att det stöd som personer med intellektuell funktionsnedsättning behöver är individuellt, men stödet är trots detta nödvändigt för att personen ska klara sin vardag. Kravet på att personerna ska omfattande behov OCH själv eller med stöd ska kunna planera sina tjänster innebär att de personer som har stort stödbehov och vars självbestämmande också annars förverkligas bristfälligt (personer med intellektuell funktionsnedsättning, minnessjuka m.fl.), faller utanför denna stödform. Målet med personlig budget bör vara att skapa en helhet som möter den enskilda personens behov, oberoende av om det är stort eller litet.

Om den personliga budgeten genomförs på rätt sätt så är den en bra ny modell för att ordna tjänster för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Detta innebär att budgeten måste vara tillräckligt stor, flexibel och att det finns tillräckligt med tillgängliga tjänster som kan införskaffas med personlig budget, också på svenska. Därtill måste den vara tillgänglig också för personer med intellektuell funktionsnedsättning, som idag långt är hänvisade till grupplösningar som inte beaktar de individuella behov. Paragrafen om personlig budget kräver vidarebearbetning enligt det ovannämnda. Annars försätts personer med intellektuell funktionsnedsättning i ojämlig ställning inte bara gentemot det omgivande samhället, utan också gentemot andra personer med funktionsnedsättning.

Vi framhåller också att en grundtanke med personlig budget är att kunden kan byta en tjänsteleverantör mot en annan. Detta innebär att det den personliga budgeten måste vara flexibel, vilket den inte verkar vara i det nuvarande utkastet. Vi ser att den personliga budgeten kan ge särskilt personer med stora stödbehov möjlighet att inom ramen för budgeten planera mera skräddarsydda lösningar och möjlighet att byta från en tjänst, istället för att som idag vara bundna till färdiga "servicepaket" och grupplösningar.

Vi anser att bestämmelserna om övervakningen av personlig budget samt klientens rättsskydd vid eventuellt missbruk eller felaktig användning av den personliga budgeten bör kompletteras.

Det bör också öppnas upp vad assistans för att planera sina tjänster innebär. Stöd i att fatta beslut är en bred helhet som kan omfatta stöd i att ta reda på, ta emot och förstå information, ansöka om tjänster och stöd, välja bostad eller jobb, fundera över vardagliga saker, ta reda på olika alternativ samt att väga för- och nackdelar med olika alternativ mot varandra. För att personer med utvecklingsstörning ska kunna använda personlig budget måste detta stöd garanteras. Det måste garanteras möjligheter till mångprofessionellt samarbete samt samarbete med närstående.

I övrigt hänvisar vi till SAMS utlåtande.

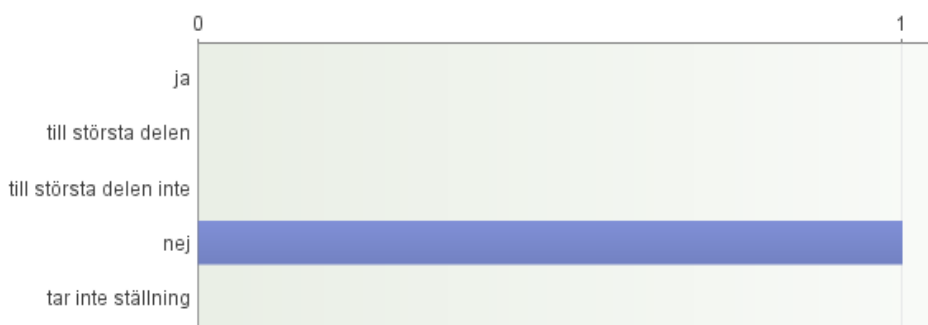
"Som utgångspunkt är personlig budget ett bra koncept. Valfrihet kan främjas med hjälp av personlig budget, men så som den är formulerad just nu kommer detta inte att ske. Valfriheten kan främjas enbart om kunden i verkligheten kan välja mellan olika alternativ och göra betydelsefulla val. Viktigt är att den personliga budgeten är till alla kunders fördel och i enlighet med kundens rättigheter. Problematiskt med den personliga budgeten för tillfället är att det inte tillräckligt tydligt kommer fram vilken typ av service som hör till den personliga budgeten, vilken storleks budget det handlar om samt i vilken mån kunden har rätt till rådgivning gällande sin personliga budget.

I FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är utgångspunkten att alla ska ha möjlighet att påverka vilka tjänster som man använder sig av och få stöd till detta. Målet med valfriheten är att öka kundens självbestämmanderätt och delaktighet i beslutsfattande som rör kunden och hans eller hennes vård. Det finns en risk att den personliga budgetens användarkrets blir för smal i och med bestämmelserna om vem som kan få personlig budget. Den personliga budgeten sträcker sig inte till personer med utmaningar gällande deras självbestämmanderätt, som till exempel många personer med svår intellektuell funktionsnedsättning i och med bestämmelsen att kunden bör "antingen själv eller med stöd" kunna planera och skaffa tjänster. Personliga budgeten sträcker sig inte heller i alla situationer till personer med lindrig kognitiv funktionsnedsättning eftersom de inte nödvändigtvis har ett "kontinuerligt och omfattande" behov av stöd. Det är nödvändigt att även dessa grupper har möjlighet att planera sin service på ett individuellt sätt med hjälp av personlig budget. Därför är det viktigt att kunden vid behov får tillräckligt med hjälp och rådgivning gällande stöd i att använda och planera budgeten samt gällande anskaffning av tjänster. Det måste reserveras tillräckligt med resurser för kunnig personal inom social- och hälsovården.

I lagtexten bör bestämmas om den personliga budgetens storlek på ett sådant sätt att budgeten motsvarar kundens servicebehov och att den täcker alla de tjänster som den är avsedd att täcka. I fall så inte görs, finns det en risk för att tjänsteproducenterna väljer sina kunder och att det inte finns tillräckligt med företag som producerar tjänster med de priser och villkor som landskapen har utsett och detta i sin tur kan leda till att det inte finns en verklig valfrihet."

47. 13. I 7 kap. i lagutkastet föreslås bestämmelser om rådgivning och handledning samt bedömning av servicebehovet för kunden. I 5 § i lagutkastet föreslås dessutom bestämmelser om en kundplan som ska utarbetas för kunden. Tryggar bestämmelserna tillräckligt väl kundens rättigheter och genomförandet av tjänsterna på ett sätt som motsvarar kundens behov?

Antal svarande: 1

48. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- I FDUV anser att det är bra att bestämmelserna om rådgivning och handledning till kunderna har stärks. Vi anser ändå att lagutkastet alltför mycket utgår från att kundplanen löser problemen kring koordinering och uppföljning. Det är också oklart vilken juridisk ställning kundplanen har (binder den också andra serviceproducenter?) samt hur snabbt den kan uppdateras om kundens situation ändras.
- Detaljmotiveringarna om rådgivning och handledning bör kompletteras med bestämmelser om att rådgivningen och handledningen ska vara tillgänglig och ske så att kunden förstår. Detta kan inkludera användning av alternativ och kompletterande kommunikation, lättläst samt stöd i att fatta beslut. Stöd i att fatta beslut är en bred helhet som kan omfatta stöd i att ta reda på, ta emot och förstå information, ansöka om tjänster och stöd, välja bostad eller jobb, fundera över vardagliga saker, ta reda på olika alternativ samt att väga för- och nackdelar med olika alternativ mot varandra. Stödet ska vara frivilligt och basera sig på förtroende. Utgångspunkten bör vara att det inte är serviceproducenten som arrangerar stödet, men i vissa fall kan detta vara motiverat t.ex. en boendepersonal som kunden har ett stort förtroende för och litat på. Kunden bör så långt som möjligt själv få välja vem hen vill att stöder hen i beslutsfattandet.
- FDUV framhåller att den personcenterade planeringen i 34 § 3 mom. ska genomföras i samarbete med kunden själv. Om en vuxen person inte på grund av funktionsnedsättning kan fatta beslut om sina tjänster ens med hjälp av stöd, bör hans plan sammanställas i samarbete med personens lagliga företrädare eller anhörig eller annan närstående person. Vid uppgörande av planen bör myndigheten svara för att kunden kan delta i planeringen. Detta innebär att information och handledning om processen samt de olika stödformerna ska ges på brukarens språk, vilket förutom betjäning på svenska också kan inkludera användningen av alternativa och kompletterande kommunikationsmetoder. Anhöriga och närstående ska också kunna fungera som stödpersoner då det gäller stöd i att fatta beslut.
- Valfrihetsmodellen förutsätter att det finns tillräckligt med resurser för socialt arbete och tillräcklig kompetens.
- Även språkliga rättigheter bör beaktas samt att kunderna ska ha rätt till tolk vid behov.

49. 14. I 8 kap. i lagutkastet föreslås bestämmelser om förfaranden för godkännande av och avtal med tjänsteproducenterna. 14a. Är bestämmelserna om förfarandena för godkännande ändamålsenliga med tanke på målen med lagutkastet?

Antal svarande: 1

50. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- I Informationen om serviceproducenterna bör vara tillgänglig för att kunderna ska kunna göra informerade beslut. Informationen ska finnas tillgänglig på svenska och lättläst, samt vid behov kunna ges på ett sådant sätt att kunden förstår.
- Vi anser vidare att språkbestämmelserna är svaga och äventyrar svenskspråkiga personers möjligheter att få tjänster på sitt modersmål samt att utnyttja valfriheten. I detaljmotiveringarna till 40 § (s 46 i finska version, s 33 i svenska) bör noggrannare öppnas upp på vilka grunder undantag från språkbestämmelserna kan beviljas serviceproducenter så att de inte behöver ordna tjänster på minoritetsspråket. Enligt nuvarande formulering kan det räcka att det finns exakt en serviceproducent som erbjuder tjänster på svenska, vilket bäddar för monopolställning. Detta bör undvikas och därför räcker det inte att endast kartlägga avstånd till närmaste serviceproducent som erbjuder tjänster på svenska, utan dessutom bör man beakta väntetider, information på svenska (broschyrer, webb) samt telefonjänst.
- Vi föreslår att ordet "kan" byts ut till "bör" i följande mening i detaljmotiveringarna till 40 § (s 46 i finska version, s. 33 i svenska:
- "I samband med förfarandet för undantagstillstånd BÖR landskapet i syfte att bedöma genomförandet av tjänster på kundens språk och valfriheten begära ett utlåtande från påverkansorganet för minoritetsspråket i regionen."
- Undantag kan beviljas för mindre företag, särskilt för att trygga att de kan komma in på marknaden. För stora företag bör utgångspunkten ändå vara att tjänster ska kunna erbjudas också på svenska.
- Formuleringen i 41 § 1 mom.:
- "Landskapet ska så långt som möjligt se till att tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget finns tillgängliga inom landskapet på landskapet språk, så att kundens valfrihet förverkligas i fråga om dessa tjänster."
- bör omformuleras enligt följande:
- "Landskapet ska se till att tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget finns tillgängliga inom landskapet på landskapet språk, så att kundens valfrihet förverkligas i fråga om dessa tjänster."

51. 14b. Säkerställer bestämmelserna om förvaltningsbeslut och ställande av villkor (42 §) tillräckliga möjligheter att fullgöra landskapets organiseringsansvar?

Antal svarande: 1

52. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

Vi anser att begreppet "tillgänglighet" bör öppnas upp i motiveringarna. Förutom fysisk tillgänglighet handlar tillgänglighet också om social och psykisk tillgänglighet samt tillgänglig information. Detta innebär t.ex. att stödet och servicen ska vara tillgänglig på olika tider av dygnet vid behov, att personer med intellektuell funktionsnedsättning kan ta del av servicen samt att information ska finnas tillgänglig på ett sätt som kunden förstår och kan använda sig av. Vi betonar att paragrafen bör följa 91 i FN:s funktionshinderkonvention.

Vi föreslår att ordet "kan" i 42 § byts ut till "bör" så att formuleringen lyder enligt följande:

"Landskapet BÖR för producenter av direktvaltjänster samt för producenter av tjänster som tillhandahålls mot kundsedel eller enligt en personlig budget ställa villkor i fråga om kvaliteten, resurserna och tillgängligheten samt servicekedjorna och samordningen av tjänsterna och även ställa andra villkor för tjänsteproduktionen i syfte att främja befolkningens hälsa och välfärd samt lika tillgång i landskapet till tillräckliga tjänster som motsvarar befolkningens servicebehov eller som annars behövs för att landskapets organiseringsansvar ska bli uppfyllt."

53. 14c. Är bestämmelserna om avtalsförfarandena ändamålsenliga med tanke på målen med lagutkastet?

Antal svarande: 1

54. Fritt formulerade kommentarer.

Inga svar.

55. 15. I 9 kap. i lagutkastet föreslås bestämmelser om tjänsteproduktionen och tjänsteproducenternas skyldigheter. Är bestämmelserna ändamålsenliga med tanke på målen med lagutkastet?

Antal svarande: 1

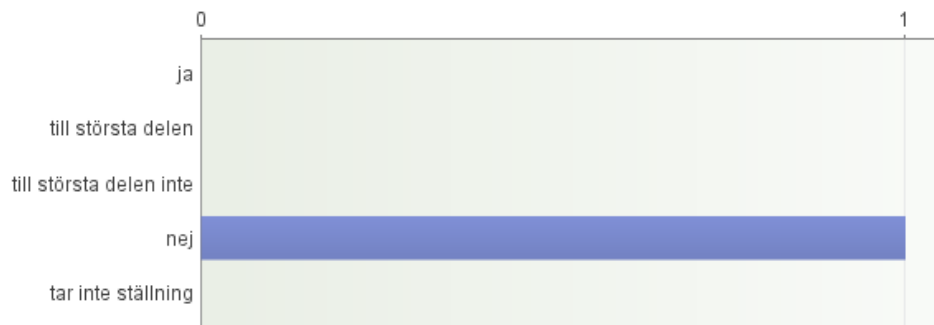

56. Fritt formulerade kommentarer.

Inga svar.

57. 16. I 10 kap. i lagutkastet föreslås bestämmelser om de ersättningar som ska betalas till tjänsteproducenterna. 16a. Beaktas kundernas olika servicebehov och de kostnader som de ger upphov till i tillräcklig grad i andelen fast ersättning till social- och hälsocentralerna och de faktorer som bestämmer den?

Antal svarande: 1

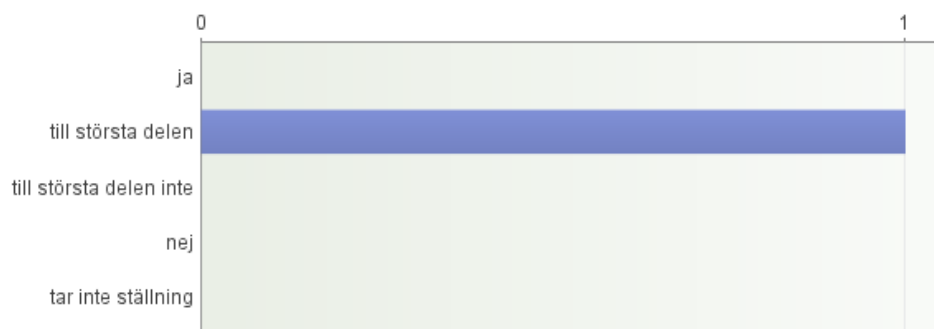
58. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

Vi ser att det finns en risk att landskapet inte tillräckligt väl känner till vilka individuella behov invånarna har, vilket leder till att det behovet inte är synligt för beslutsfattarna.

59. 16b. Är bestämmelserna om de övriga ersättningarna ändamålsenliga med tanke på målen med reformen?

Antal svarande: 1

60. Fritt formulerade kommentarer.

Inga svar.

61. 16c. Säkerställer bestämmelserna att de social- och hälsocentraler som drivs av landskapens affärsverk och de privata social- och hälsocentralerna har lika verksamhetsförutsättningar?

Inga svar.

62. Fritt formulerade kommentarer.

Inga svar.

63. 17. I 12 kap. i lagutkastet föreslås bestämmelser om lagens ikraftträdande. 17a. Tryggar övergångsbestämmelserna om kundsedlar i 85 § tillgången till tjänster under övergångsfasen?

Antal svarande: 1

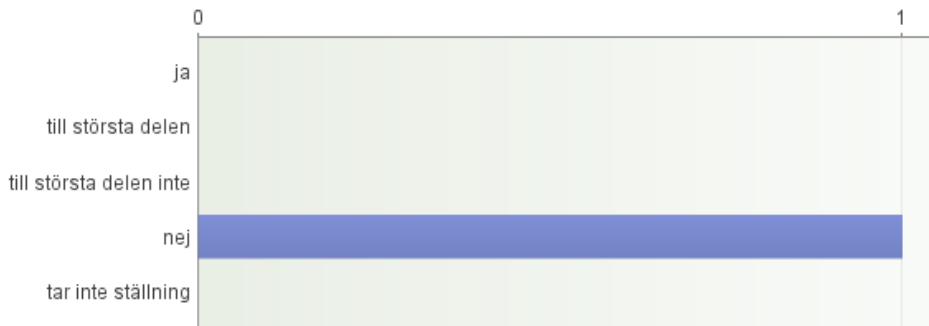
64. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- Vi hänvisar till SAMS utlåtande: Det bör göras flera pilotprojekt och förstudier gällande lagförslaget. Det har visserligen planerats pilotprojekt till år 2018 och 2019 men lagarna ska lämnas in till riksdagen våren 2018 och därmed finns det en betydande risk för att det uppkommer problem som kunde undvikas, om lagreformen får mera tid. Med hjälp av gedigna förstudier och pilotprojekt kan kostnaderna med större sannolikhet bli lägre. Politisk prestige borde inte få gå över medborgarnas rätt till en jämlik, rättvis och god service inom social- och hälsovården. Lagstiftningen måste göra det möjligt att i snabb takt göra förändringar om pilotförsöken visar på allvarliga brister.

65. 17b. Tryggar övergångsbestämmelserna om social- och hälsocentralerna i 86 och 88 § tillgången till tjänster under övergångsfasen?

Antal svarande: 1

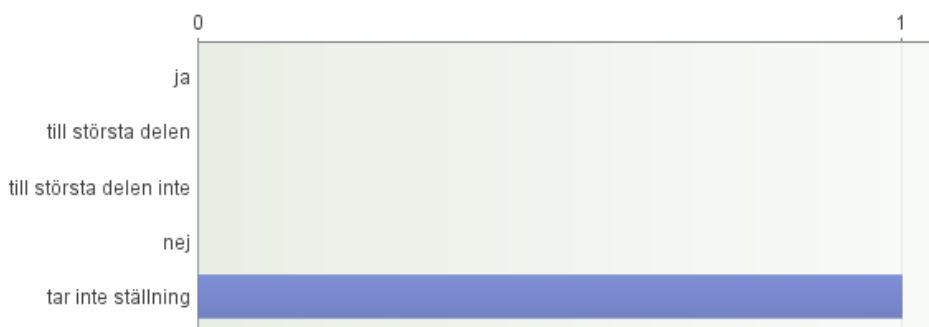
66. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- Om kunden av någon orsak inte kan eller vill registrera sig vid en sote-central bör hen år 2023 registreras vid den av affärsverkets sote-centraler som är bäst tillgänglig. Huvudansvaret för social- och hälsovård ligger hos det offentliga och vi anser att lagutkastet går mot denna grundprincip, om kunden per automatik kan registreras hos en privat aktör.

67. 17c. Tryggar övergångsbestämmelserna om mun- och tandvårdsenheterna i 87 och 89 § tillgången till tjänster under övergångsfasen?

Antal svarande: 1

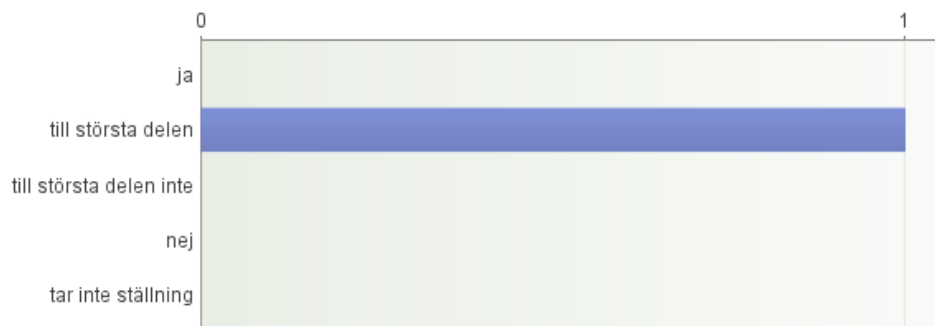

68. Fritt formulerade kommentarer.

Inga svar.

69. 17d. Tryggar lagförslaget verksamhetsförutsättningarna för privata producenter av social- och hälsovårdstjänster?

Antal svarande: 1

70. Fritt formulerade kommentarer.

Inga svar.

71. 17e. Ger lagförslaget små aktörer tillräckliga förutsättningar att vara tjänsteproducenter inom social- och hälsovården?

Antal svarande: 1

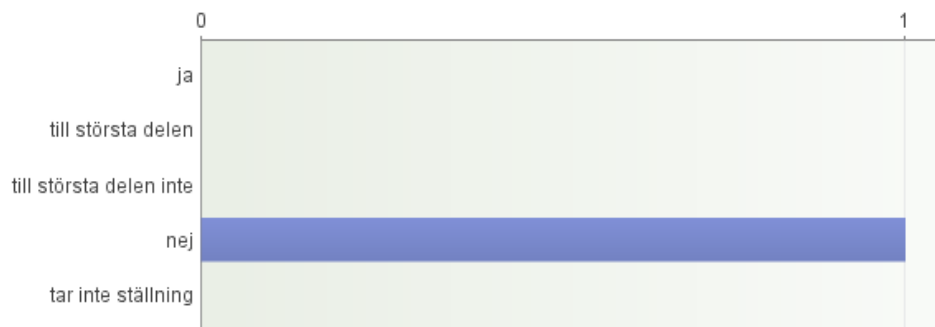
72. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

- Tanken är att även små privata aktörer ska ha möjlighet att vara tjänsteproducenter inom social- och hälsovården. Det bör garanteras att stora aktörer inte tar över hela marknaden. För tillfället tyder allt på att de stora bolagen försöker utöka marknadsandelarna på de mindres bekostnad.

73. 18. Anser ni att bedömningen av reformens konsekvenser är korrekt och tillräcklig?

Antal svarande: 1

74. Fritt formulerade kommentarer.

Antal svarande: 1

I Vi anser att konsekvensbedömningar både gällande svenskspråkig service samt service för personer som har omfattande behov av stöd är bristfälliga.

75. 19. Hur bedömer ni att reformen påverkar er egen organisations eller era medlemsorganisationers ställning?

Inga svar.

76. 20. Övriga fritt formulerade kommentarer om utkastet till regeringsproposition.

Antal svarande: 1

- I Vi framhåller fortsättningsvis behovet av den modell som medlemsförbunden (inkluderat FDUV) inom SAMS-Samarbetsförbundet kring funktionsnedsättning har tagit fram, det vill säga en samordnande och koordinerande mekanism. Här presenteras förslaget i sammanfattad form. Avsikten med mekanismen är att ge landskapen tillräckliga befogenheter och nödvändiga strukturer för att trygga en jämlik tillgång till social- och hälsovårdstjänster för svenskspråkiga. Den samordnande och koordinerande mekanismen skulle bestå av tre delar:
- a) En svenskspråkig nationell utvecklingsenhet med stöd av lagen om ordnandet av social- och hälsovården 35 § 4 mom. Denna utvecklingsenhet skulle omfatta expertkunskapen inom Kårkulla samkommun (det nuvarande Expert- och utvecklingscentret - EUC) och skulle utvecklas till en verksamhet som kan anlitas över landskapsgränser. Ett svenskspråkigt Expert- och utvecklingscenter med specialenheter för kris, undersökning och rehabilitering för personer med intellektuell funktionsnedsättning (nuvarande EUC vid Kårkulla samkommun) blir områdesöverskridande mellan de svensk- och tvåspråkiga vårdområdena. På detta sätt säkerställer man att det finns ett tillräckligt underlag för de tjänster som förutsätter specialkunskande.
  - b) Ett nationellt servicecenter med stöd av landskapslagen 118 § som ansvarar för koordinering av svenskspråkig service i de olika landskapen, i samarbete med påverkansorganen för minoritetsspråk.
  - c) Ett gemensamt organ bildat av de fem tvåspråkiga landskapen med stöd av landskapslagen 48 §.
- Påverkansorganet för minoritetsspråk med stöd av landskapslagen 27 § skulle komplettera denna mekanism. Påverkansorganet i den form som framgår av lagförslaget räcker inte till för att trygga social- och hälsovårdstjänster på svenska utan det måste reserveras tillräckliga ekonomiska resurser för påverkansorganen.

21. Specificerade förslag till ändringar i lagutkastet.

Enligt lagförslaget (27 § 3 mom.) kan personlig budget beviljas kunder som har "ett långvarigt, kontinuerligt och omfattande behov av en mångfald av tjänster, behov av hjälp eller stöd eller behov av vård och omsorg, men som samtidigt har förmåga att själv eller med assistans planera sina tjänster."

FDUV föreslår att ordet "men" byts ut till "eller", så att formuleringen lyder:

"Enligt 3 mom. är landskapet skyldigt att erbjuda en personlig budget för personer som har ett långvarigt, kontinuerligt och omfattande behov av en mångfald av tjänster, behov av hjälp eller stöd eller behov av vård och omsorg, ELLER som har förmåga att själv eller med assistans planera sina tjänster."

41 § 1 mom: "Landskapet ska så långt som möjligt se till att tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget finns tillgängliga inom landskapet på landskapet språk, så att kundens valfrihet förverkligas i fråga om dessa tjänster."

bör omformuleras enligt följande:

"Landskapet ska se till att tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget finns tillgängliga inom landskapet på landskapet språk, så att kundens valfrihet förverkligas i fråga om dessa tjänster."

77. 21. Specificerade förslag till ändringar i lagutkastet

Antal svarande: 1

21. Specificerade förslag till ändringar i lagutkastet.

Enligt lagförslaget (27 § 3 mom.) kan personlig budget beviljas kunder som har "ett långvarigt, kontinuerligt och omfattande behov av en mångfald av tjänster, behov av hjälp eller stöd eller behov av vård och omsorg, men som samtidigt har förmåga att själv eller med assistans planera sina tjänster."

FDUV föreslår att ordet "men" byts ut till "eller", så att formuleringen lyder:

"Enligt 3 mom. är landskapet skyldigt att erbjuda en personlig budget för personer som har ett långvarigt, kontinuerligt och omfattande behov av en mångfald av tjänster, behov av hjälp eller stöd eller behov av vård och omsorg, ELLER som har förmåga att själv eller med assistans planera sina tjänster."

41 § 1 mom: "Landskapet ska så långt som möjligt se till att tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget finns tillgängliga inom landskapet på landskapet språk, så att kundens valfrihet förverkligas i fråga om dessa tjänster."

bör omformuleras enligt följande:

"Landskapet ska se till att tjänster som tillhandahålls mot kundsedel och enligt en personlig budget finns tillgängliga inom landskapet på landskapet språk, så att kundens valfrihet förverkligas i fråga om dessa tjänster."